

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд
за придобиване на образователна и научна степен
„доктор” на СУ „Св. Климент Охридски“,
професионално направление 2.1 Филология -
Социолингвистика на френски език,

в рамките на договор за докторантура под двойно научно ръководство с
университет Париж Сите, Франция, Лаборатория CERLIS (Център за
изследване на социалните връзки),

Тема на дисертационния труд: „Отражение на идеологиите и политиките за езика върху езиковите и дискурсивни практики на малцинства в България и Франция“,

Автор: Мария МИЛАНОВА

Научни ръководители: доц. д-р Георги ЖЕЧЕВ и проф. Сесил КАНЮ

Рецензент: доц. Ксения ДЖОРДЖЕВИЧ ЛЕОНАР (Ksenija DJORDJEVIC LEONARD), Университет Пол Валери Монпелие 3, Франция (Université Paul-Valéry Montpellier 3, France)

Дисертационният труд на тема „Отражение на идеологиите и политиките за езика върху езиковите и дискурсивни практики на малцинства в България и Франция“ на Мария Миланова, реализиран в рамките на договор за докторантура под двойно научно ръководство (Софийски Университет „Св. Климент Охридски“ в сътрудничество с Университет Париж Сите, Франция), с ръководители доц. д-р Георги Жечев и проф. Сесил Каню, е представен в общ обем от 319 страници. Научната разработка е организирана в три части, предшествани от увод (12 страници) и завършващи със заключение (12 страници). Дисертацията включва библиография от 28 страници, където са събрани литературни

източници и статии, предимно на френски, английски и български език, както и някои официални документи и медийни източници, които са послужили за разработването на дисертационния труд. Научната разработка съдържа също списък на изображенията (42 на брой изображения). В обема на дисертацията не са представени анекси.

Първата част на труда на тема „Отражение на идеологиите и политиките за езика върху езиковите и дискурсивни практики на малцинства в България и Франция“ (88 стр.) представя контекста на изследването и мобилизираната теоретична рамка. Българските социолингвистични конфигурации, с акцент върху малцинствата и тяхното възприемане в рамките на езиковите политики са поставени в перспектива със ситуацията на ромите в съвременното общество, а по-конкретно в образователен контекст. Теоретичната рамка от своя страна е систематизирана в три епистемологични и понятийни ядра: политическата социолингвистика, идеологиите по отношение на езика и репрезентации в съпоставка с езиково въображаемо.

Втората част на научната разработка (52 стр.) разглежда методологическия подход на теренното проучване и съставянето на корпус за изследване, представяйки предварително хронологичната последователност на изследването и основните участници, като въвежда въпроса за мястото на изследователя и неговата ангажираност при провеждане на „етнография у дома“.

Третата и последна част (144 стр.) е посветена на анализи на конкретни ситуации и е структурирана в три ядра: училището като място за разпространение на езиковите идеологии, дискриминационните нагласи, които се открояват в категоризиращите дискурси и социалните трансформации чрез езика.

Темата на дисертацията, която е вдъхновена от изследвания, свързани с езиковите идеологии и се вписва в теченията политическа и/или критическа социолингвистика, изследва езиковите практики на български роми, посредством етнографски подход, като в същото време ситуира речта спрямо институционални дискурси за българските роми. Поставената цел е да се деконструират тези институционални дискурси, за да се открият механизмите на категоризация, който не остават без

последствия върху говорещите и техните езикови практики. Съставеният корпус за анализ включва етнографски теренни проучвания в семейна среда във Франция и България, както и в българско училище. Като допълнение към етнографските проучвания са анализирани институционални дискурси и наблюдения в клас.

Изборът на Мария Миланова да се фокусира върху отражението на идеологиите и политиките за езика върху езиковите и дискурсивни практики, изследвайки конкретна езикова група, изисква добро познаване на България и на ромските групи в България. Това представлява амбициозна задача, тъй като тя обхваща три измерения на проблема: езиковите политики на българската държава спрямо българския език и връзката с малцинствените езици в страната, идеологиите произтичащи от тези политики и последствията от тях върху реалните езикови практики. Това е също подходящ избор, тъй като проблемът е „недостатъчно разработен до момента в България“ (стр. 15).

Действително значимостта на темата се определя от факта, че за разлика от някои други европейски страни, които са били многократно изучавани от социолингвистична гледна точка, – каталонските социолингвистични разработки например служат като модел в нашата дисциплина – а България не е толкова често изследвана от социолингвистична гледна точка.

С избора на терен, който ѝ е познат, а именно нейното родно място, дисертантката ни запознава с много неща за страната, както и за различните политически решения спрямо езика и езиковата политика на страната и това е един от приносите на този труд : Мария Миланова е успяла да представи езиковите политики на страната в социален и образователен аспект, като ги илюстрира с конкретни ситуации, потвърждаващи уместния избор на конкретното поле за изследване.

В този смисъл представянето на контекста (Глава 3 на първа част) е изключително полезен. Той ни насърчава да размишляваме върху реалните отражения на езиковите и образователните политики върху езика, дори когато те са в съответствие с новите европейски стандарти. Мария Миланова много добре подчертава несъответствието, което съществува между езиковите политики „пред европейските институции“

и „реалността“ (стр. 62), обяснено в раздел 3.4. озаглавен „Новото лице на ромите в Европа“ (« La nouvelle visibilité des Roms en Europe ») .

На теоретично ниво наблюдаваме у дисертантката една постоянна загриженост да дефинира своите оперативни понятия и да позиционира своя подход, непосредствено ситуиран от епистемологична гледна точка в политическата социолингвистика, „която обединява всички съществуващи подходи в социолингвистиката“ (стр. 37). Развитието на научните течения, довели до самото зараждане на социолингвистиката във Франция, както и влиянието на изследванията по антропология от англосаксонския свят са добре представени, отново с тази цел да се запълни липсата на подобен тип изследвания в България, където лингвистиката е практикувана в една може би по-традиционна перспектива (Мария Миланова споменава „предмет и обект на класическата лингвистика и диалектологията“, стр. 30, и още повече, тя ситуира тезата си „във филологията“ според българската традиция, стр. 26).

Основният принос на тази работа остава „мултиситуираното и мултимодално“ (multi-site et multimodal) теренно проучване (стр. 114), проведено в България и отчасти във Франция, представено по необичаен начин (с помощта на разказ, смесващ наблюдаваното настояще и спомените). Оценявам и рефлексивността, която кандидатката показва по отношение на срещнатите трудности и въпросите, възникнали на терен. Изследването наистина е богато на данни, оригинално, особено в моментите, когато говорещите даден език имат думата в ситуациите избрани за анализ, в разказите за техния жизнен път, дори ако можем да се запитаме доколко „дузина главни актьори ” в Невски и „двама актьори във Франция“ (с. 134) е представителна извадка. Въпреки това разбираме, че това е решение на изследователката и че етнографският подход „е предпочетен за сметка на количественото изследване чрез въпросник“ (стр. 145).

Що се отнася до формата на научната разработка, текстът е добре написан и лесен за четене. Може да се подчертае прилежното представяне, с помощта на изображения и снимки, които позволяват не само да се сподели и разкаже *видяното* на читателя, но и да се

илюстрират тези наблюдения. Забелязвам истинска загриженост за своя читател у Мария Миланова. Тя се долавя и чрез резюметата, които затварят всяка глава. Библиографското цитиране в основната част на текста е съобразено с действащите стандарти. От друга страна това не е така в общата библиография (която не е хармонизирана).

В заключение може да се подчертае, че предоставената ми научна разработка притежава заслугата да запознае читателите с недостатъчно проучван и слабо дискутиран случай във франкофонската социолингвистика. Дисертацията е богата на данни и показатели за това какви са ромските езикови практики в България. Тя също така предоставя важни елементи за разликите между практиките и дискурсите за тези практики, въпрос, който стои в основата на тревогите на социолингвистите.

Предвид обхвата и интереса на представената работа, както и качеството на текста, смятам че дисертационният труд на Мария Миланова „Отражение на идеологиите и политиките за езика върху езиковите и дискурсивни практики на малцинства в България и Франция“ отговаря на изискванията за придобиването на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.1 Филология - Социолингвистика на френски език. Предлагам на членовете на уважаемото научно жури да присъди на Мария Красиминова Миланова образователната и научна степен „доктор“.

Монпелие, Франция

14 ноември 2022

Рецензент:

доц. Ксения ДЖОРДЖЕВИЧ
ЛЕОНАР, Университет Пол
Валери Монпелие 3, Франция

